Rok VI. Nr 3.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO

WYDAWANY Z FUNDUSZÓW NAUCZYCIELSTWA OKRĘGU.

Kraków, dnia 15 marca 1927 r.

TREŚĆ:

Pozycja Str.

48. Rozporządzenie Rady Ministrów o uchyleniu rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie utworzenia Rady Naczelnej Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego oraz Wojewódzkich i Powiatowych Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego 82
49. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w sprawie administracji szkolnej w części powiatu nowotarskiego, stanowiącej poprzednio powiat spisko-orawski 82
50. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie rozciągnięcia rozporządzenia z dnia 20 maja 1926 r. na szkoły średnie ogólnokształcące 83
51. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie uznania dyplomów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz dyplomów wydziałów rolniczych i leśnych przy uniwersytetach, względnie politechnikach, jako warunku dopuszczenia do egzaminu nauczycielskiego 84
52. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie oceny książek szkolnych i środków naukowych 84
53. Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie wypełnienia obowiązku szkolnego przez dzieci, uczęszczające do szkół prywatnych 88
54. Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie nauki religji w publicznych szkołach powszechnych 88
55. Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie propagandy oszczędności w szkołach 89
56. Zawody drużyn szkolnych 91
57. Poparcie tygodnika dla młodzieży p. t. „Iskry“ 93
58. Kwalifikacje absolwentów Kursów i Studjów Pedagogicznych przy Państwowym Instytucie Pedagogicznym w Warszawie 93
59. Kwalifikacje i ustalenie absolwentów państwowego seminarjum dla nauczycieli religji mojżeszowej w Warszawie 94
60. Przyjęcie do Państwowego Instytutu Robót Ręcznych w Warszawie 95
61. Pierwszy Polski Zjazd Matematyczny 96
62. Ruch służbowy 97
63. Konkursy 98
64. Wolne posady w prywatnych seminarjach nauczycielskich 100
65. Ogłoszenia 100

48.

Rozporządzenie Rady Ministrów [1])

z dnia 28 stycznia 1927 r.

o uchyleniu rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie utworzenia Rady Naczelnej Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego oraz Wojewódzkich i Powiatowych Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

Na zasadzie art. 18 dekretu o tymczasowej organizacji władz naczelnych z dnia 3 stycznia 1918 r. (Dz. P. K. P. Nr. 1, poz. 1.) zarządza się co następuje:

§ 1. Uchyla się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 1925 r.[2]) w sprawie utworzenia Rady Naczelnej Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego oraz Wojewódzkich i Powiatowych Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (Dz. U. R. P. Nr. 45, poz. 314) i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 lipca 1925 r.[3]) w sprawie zmian niektórych postanowień rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 1925 r. w sprawie utworzenia Rady Naczelnej Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego oraz Wojewódzkich i Powiatowych Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 575).

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z mocą obowiązującą od dnia 3 lutego 1927 r.

Prezes Rady Ministrów i Minister Spraw Wojskowych: *J. Piłsudski.*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Sławoj Składkowski.*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Dr Dobrucki.*

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr Jurkiewicz.*

49.

Rozporządzenie [4]) Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 24 grudnia 1926 r.

wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w sprawie administracji szkolnej w części powiatu nowotarskiego, stanowiącej poprzednio powiat spisko-orawski.

Na podstawie § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 60, poz. 348) oraz art. 7 i 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 304) zarządza się co następuje:

§ 1. Na część obszaru powiatu nowotarskiego, stanowiącą poprzednio powiat spisko-orawski, rozciąga się moc obowiązującą §§ 6, 8, 9, 10, 11,

[1]) Ogłoszone w Dz. U. R. P. Nr. 10. poz. 77.

[2]) Przedrukowane w Dz. U. Kuratorjum Nr. 5. z r. 1925.

[3]) Przedrukowane w Dz. U. Kuratorjum Nr. 9. z r. 1925.

[4]) Ogłoszone w Dz. U. R. P. Nr. 10. poz. 79.

12 i 13 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8 lutego 1921 r. wydanego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze b. Galicji (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 97).

§ 2. Na okres przejściowy do czasu ukończenia kadencji działającej obecnie rady szkolnej powiatowej w Nowym Targu skład jej uzupełnia się przez dodanie, jako przedstawicieli ludności części powiatu nowotarskiego, stanowiącej poprzednio powiat spisko-orawski, dwóch członków i jednego zastępcy, wyznaczonych przez kuratora okręgu szkolnego z pośród 5 osób zaleconych przez radę szkolną powiatową.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Kierownik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *K. Bartel.*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Sławoj Składkowski.*

50.

Rozporządzenie [1]) Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 29 stycznia 1927 r.

w sprawie rozciągnięcia rozporządzenia z dnia 20 maja 1926 r. na szkoły średnie ogólnokształcące.

Na zasadzie art. 1. ustawy z dnia 26 września 1922 r., dotyczącej kwalifikacyj zawodowych do nauczania w szkołach średnich ogólno-kształcących i seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych w brzmieniu, ogłoszonem w załączniku do rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 15 września 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 92, poz. 864) zarządzam co następuje:

§ 1. Moc obowiązującą rozporządzenia Kierownika Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 20 maja 1926 r.[2]) w sprawie kwalifikacyj zawodowych lekarzy do nauczania higjeny i anatomji w seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych (Dz. U. R. P. Nr. 58, poz. 338) rozciąga się na szkoły średnie ogólnokształcące państwowe i prywatne.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Dr Dobrucki.*

---

[1]) Ogłoszone w Dz. U. R. P. z dnia 14 lutego 1927 Nr. 11, poz. 91.

[2]) Przedrukowane w Dz. U. Kuratorjum Nr. 7 z r. 1926.

51.

Rozporządzenie
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 19 lutego 1927 r.[1])

w sprawie uznania dyplomów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz dyplomów wydziałów rolniczych i leśnych przy uniwersytetach, względnie politechnikach, jako warunku dopuszczenia do egzaminu nauczycielskiego.

Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 26 września 1922 r., dotyczącej kwalifikacyj zawodowych do nauczania w szkołach średnich ogólno-kształcących i seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 828) zarządzam co następuje:

§ 1. Dyplomy Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz dyplomy z ukończenia wydziałów rolniczych i leśnych jednego z polskich uniwersytetów, względnie jednej z polskich szkół politechnicznych, uznaje się za równoważne stopniom naukowym, względnie świadectwom, wymienionym w punkcie d) § 1 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 października 1924 r. w sprawie egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz 859), jako warunek dopuszczenia do egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Dr Dobrucki.*

52.

ROZPORZĄDZENIE
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 21 lutego 1927 r.

w sprawie oceny książek szkolnych i środków naukowych.

§ 1. Decyzje w sprawie zakwalifikowania książek szkolnych lub środków naukowych do użytku szkolnego wydaje Ministerstwo W. R. i O. P.

§ 2. Kwalifikacji książek szkolnych i środków naukowych dokonywa się na podstawie oceny.

Książki szkolne i środki naukowe są oceniane pod względem naukowym, dydaktycznym, wychowawczym, higjenicznym i estetycznym po zbadaniu:

a) czy stoją na poziomie wiedzy współczesnej,
b) jaką przedstawiają wartość dydaktyczną,
c) czy i w jakim stopniu uwzględniają postulaty wychowawcze,
d) czy są napisane poprawnie pod względem językowym i stylistycznym,
e) czy barwa papieru, układ, wymiar, rodzaj druku i t. p. odpowiadają zasadniczym wymaganiom higjeny,
f) czy pod względem zewnętrznym czynią zadość wymogom estetycznym.

---

1) Ogłoszone w Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 140.

Książki szkolne i środki naukowe kwalifikowane są jako „dozwolone“ lub „niedozwolone“ do użytku szkolnego.

Do kwalifikacji dołącza się określenie, wskazujące, czy dana książka szkolna lub środek naukowy są przystosowane do obowiązującego programu nauki w szkołach państwowych, względnie publicznych, oraz odpowiednią uwagę, o ile książka szkolna lub środek naukowy wyróżniają się wartością naukową, wychowawczą, dydaktyczną, ewentualnie estetyczną, lub nadają się specjalnie do zastosowania w pewnych warunkach pracy szkolnej.

§ 3. Akcję oceny książek szkolnych i środków naukowych prowadzi Ministerstwo za pośrednictwem wyznaczonych do tego celu organów.

Do współpracy w akcji oceny książek i pomocy szkolnych Ministerstwo powołuje fachowych recenzentów oraz komisje ocen książek szkolnych i środków naukowych.

§ 4. Książkę szkolną lub środek naukowy Ministerstwo przesyła 2 recenzentom do piśmiennej oceny.

Wydania autorów, objętych programem szkolnym, oraz książki pomocnicze mogą być oceniane przez 1 recenzenta.

Nowe niezmienione lub mało zmienione wydanie książki szkolnej lub środka naukowego oraz książki pomocnicze o uznanej powszechnie wartości naukowej Ministerstwo W. R. i O. P. może zakwalifikować jako dozwolone, nie zasięgając opinji osobnych recenzentów lub komisyj.

Recenzenci za dokonane oceny otrzymują honorarja w wysokości ustalonej przez Ministerstwo.

§ 5. Liczbę komisyj i zakres ich działania (przedmioty nauki szkolnej im poruczone) określa Ministerstwo W. R. i O. P.

W razie koniecznej potrzeby komisja może się dzielić — stosownie do uznania Ministerstwa — na podkomisje. Podkomisje powołane przez Ministerstwo mają prawa i obowiązki komisyj.

§ 6. Każda komisja składa się z 4—7 fachowców, mianowanych przez Ministra na okres 3 letni. Minister mianuje również przewodniczącego z pośród członków komisji. W razie dłuższej nieobecności przewodniczącego komisji lub z innego ważnego powodu jego zastępstwo Ministerstwo powierza jednemu z członków komisji.

Każda komisja może w razie potrzeby korzystać — za każdorazową zgodą Ministerstwa — ze współpracy specjalistów, powoływanych przez nią na posiedzenia w charakterze doradców.

Na posiedzeniach komisyj może być obecny delegat Ministerstwa bez prawa udziału w głosowaniach.

Członkowie komisji otrzymują za swe czynności honorarja w wysokości ustalonej przez Ministerstwo.

§ 7. Zadaniem komisyj jest:

a) opracowywanie wniosków w sprawie kwalifikacji książek szkolnych i środków naukowych, przekazanych jej do oceny przez Ministerstwo;

b) wypowiadanie opinji na żądanie Ministerstwa w sprawach, dotyczących książek szkolnych i środków naukowych.

§ 8. Podstawą obrad komisyj oraz wniosków, opracowanych przez nie, są:

a) fachowe recenzje (§ 4);

b) uwagi autora lub wydawcy, względnie odpowiedź jednego z nich na ewentualnie przesłane mu zarzuty lub całe recenzje;

c) własne spostrzeżenia członków danej komisji, oparte na gruntownem zaznajomieniu się z przedmiotem rozważań;

d) ewentualne opinje specjalistów, powoływanych w charakterze doradców (§ 6).

§ 9. Komisje mogą przedkładać nazwiska osób, z których współpracy jako recenzentów Ministerstwo mogłoby korzystać.

W wypadkach wyjątkowych, w razie potrzeby, komisje mają prawo występować z wnioskiem oddania książki szkolnej lub środka naukowego do ponownej recenzji, jeszcze innym recenzentom.

§ 10. Przewodniczący każdej komisji troszczy się o sprawne funkcjonowanie komisji, zgodnie z obowiązującemi zasadami: ustala w porozumieniu z Ministerstwem terminy posiedzeń komisji, przewodniczy jej obradom, przedstawia Ministerstwu uchwały komisji w formie umotywowanych wniosków, łącznie z protokółami obrad.

§ 11. Zawiadomienia o posiedzeniu wraz z wyszczególnionym porządkiem dziennym i odpisami ocen recenzentów są rozsyłane członkom komisji na tydzień przed terminem posiedzenia.

§ 12. Uchwały komisji są ważne, o ile jest obecny przewodniczący (lub jego zastępca) i przynajmniej połowa ogólnej liczby członków komisji.

Uchwały komisji zapadają zwykłą większością głosów, w razie równości rozstrzyga głos przewodniczącego. Uchwały komisji winny być umotywowane.

Każdemu członkowi komisji przysługuje prawo złożenia „votum separatum“; „votum separatum“ wraz ze szczegółowemi motywami winno być wciągnięte do protokółu.

Przebieg obrad komisji winien być zachowany w tajemnicy.

§ 13. Członek komisji, który jest autorem książki szkolnej lub środka naukowego, omawianych przez Komisję, nie może być obecny podczas rozpatrywania sprawy oceny jego książki szkolnej lub środka naukowego.

§ 14. Wnioski w sprawie kwalifikacji książek szkolnych lub środków naukowych ustala każda komisja w brzmieniu przewidywanym w § 2.

§ 15. Protokół, prowadzony przez przewodniczącego lub przez innego członka komisji, zawiera:

a) datę posiedzenia, czas trwania, listę obecnych;

b) dokładny tekst każdej uchwały (wniosku kwalifikacyjnego) wraz z ustalonemi przez komisję motywami i zaznaczeniem, ilu głosami większości uchwała została przyjęta;

c) inne wnioski.

W każdej uchwale kwalifikacyjnej należy podać autora i tytuł książki szkolnej lub środka naukowego, rok i miejsce wydania (z zaznaczeniem, które wydanie) oraz wydawcę. Należy również wskazać rodzaj i typ szkoły, dla której książka szkolna lub środek naukowy są przeznaczone, klasę, kurs i t. p.

§ 16. Protokół powinien być odczytany i podpisany na tem samem posiedzeniu przez wszystkich obecnych członków komisji i przedłożony Ministerstwu w ciągu 3 dni po odbytem posiedzeniu.

§ 17. Po rozpatrzeniu wniosku komisji o zakwalifikowanie książki szkolnej lub środka naukowego jako „dozwolonych“ do użytku szkolnego — Ministerstwo wydaje decyzję w sprawie kwalifikacji książki szkolnej lub środka naukowego, uznając książkę lub pomoc szkolną za dozwoloną lub

niedozwoloną, lub też przekazuje komisji książkę lub środek naukowy do ponownego zbadania.

§ 18. Po rozpatrzeniu wniosku komisji o zakwalifikowanie książki lub środka naukowego jako „niedozwolonych“ do użytku szkolnego Ministerstwo wydaje decyzję w sprawie kwalifikacji lub też przesyła jak najrychlej autorowi względnie wydawcy zarzuty komisji. Autorowi, względnie wydawcy przysługuje, w ciągu 2 miesięcy od daty doręczenia uchwały, prawo zgłoszenia umotywowanej odpowiedzi. Na podstawie opinji komisji oraz odpowiedzi autora (wydawcy) Ministerstwo wydaje decyzję w sprawie kwalifikacji danej książki lub środka naukowego, lub też przekazuje komisji książkę względnie środek naukowy do ponownego zbadania.

O ile w ciągu 2 miesięcy od daty otrzymania przez autora (wydawcę) zarzutów komisji, względnie recenzyj, nie wpłynie do Ministerstwa umotywowana odpowiedź, Ministerstwo wydaje decyzję w sprawie kwalifikacji danej książki szkolnej lub środka naukowego.

§ 19. W wypadkach przekazania książki szkolnej lub środka naukowego komisji do ponownego zbadania Ministerstwo w razie potrzeby przesyła wpierw daną książkę lub środek naukowy do oceny innym recenzentom.

§ 20. Autor lub wydawca, występujący z inicjatywą w sprawie oceny książki szkolnej lub środka naukowego, składa ją w Ministerstwie w przepisanej liczbie egzemplarzy z podaniem ceny w sprzedaży.

Z nadesłanych książek otrzymują po 1 egzemplarzu recenzenci oraz równocześnie członkowie odpowiedniej komisji.

Sposoby umożliwienia recenzentom i członkom komisji zbadania środka naukowego są zależne od jego rodzaju.

§ 21. Książki bez wymienionego autora lub też roku wydania nie będą w zasadzie poddawane ocenie.

§ 22. Wszystkie książki szkolne i środki naukowe, które zostały zakwalifikowane jako „dozwolone“ do użytku szkolnego, ogłasza się z ewentualnemi uwagami w odpowiednich publikacjach Ministerstwa W. R. i O. P.

§ 23. Rękopisy, o ile zostaną złożone w odbitkach maszynowych w przepisanej liczbie egzemplarzy, będą oceniane i mogą uzyskiwać „aprobatę wstępną“ z warunkiem, że wskazane niedomagania będą usunięte, a forma zewnętrzna książki będzie zgodna z wymaganiami Ministerstwa.

Po wydrukowaniu książka będzie poddana uzupełniającemu zbadaniu.

§ 24. Komisje mogą być tworzone przy Ministerstwie W. R. i O. P. lub przy Kuratorjach Okręgów Szkolnych. Gdy komisja istnieje przy Kuratorjum Okręgu Szkolnego, czynności administracyjne, związane ze sprawą oceny książek szkolnych i środków naukowych, prowadzi Kuratorjum Okręgu Szkolnego zgodnie z każdorazowo wydawanemi w tej sprawie przepisami.

§ 25. Dla rozważenia wszelkich spraw ogólnych, związanych z działalnością komisyj ocen, oraz spraw, związanych z normowaniem wytwórczości i używania książek i środków naukowych — Ministerstwo zwołuje w miarę potrzeby konferencje, w których uczestniczą: a) przewodniczący, b) osoby zaproszone, jako fachowi doradcy, c) wyznaczeni pracownicy Ministerstwa.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia; od tej chwili tracą moc obowiązującą wszystkie dotychczasowe rozporządzenia, wydane w sprawie ocen książek szkolnych i środków naukowych.

Minister: *G. Dobrucki.*

53.

OKÓLNIK [1])

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych — w sprawie wypełnienia obowiązku szkolnego przez dzieci, uczęszczające do szkół prywatnych.

Doszło do wiadomości Ministerstwa, że władze szkolne pociągają niekiedy rodziców do zapisywania i posyłania do publicznych szkół powszechnych dzieci w wieku szkolnym, które uczęszczają do szkół prywatnych, niezbadanych przez władze co do ich poziomu nauczania.

Wobec tego przypominam, że w myśl obowiązujących przepisów dzieci w wieku szkolnym mogą uczynić zadość obowiązkowi szkolnemu także w szkołach prywatnych wszelkiego typu (niezależnie od języka nauczania w danej szkole), o ile szkoły te istnieją legalnie na zasadzie udzielonej przez właściwe władze szkolne koncesji i zapewniają młodzieży szkolnej regularną naukę w zakresie nie niższym, niż w publicznych szkołach powszechnych.

Warszawa, dnia 5 stycznia 1927 r. (Nr. I. 147/27).

Minister, Kierownik Ministerstwa Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego: *K. Bartel.*

54.

OKÓLNIK [2])

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych — w sprawie nauki religji w publicznych szkołach powszechnych.

Mając na uwadze, że w myśl art. 120 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r. w każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18, utrzymywanym w całości lub w części przez Państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religji dla wszystkich uczniów obowiązkowa, oraz, że na zasadzie programu nauki, przepisanego dla szkół powszechnych, nauka religji wchodzi w zakres obowiązkowych przedmiotów nauczania, przypominam wynikający z powyższych postanowień dla wszystkich właściwych organów szkolnych, a w szczególności dla inspektorów szkolnych, obowiązek ścisłego przestrzegania, aby nauka religji w szkołach była należycie uwzględniana w stosunku do dzieci szkolnych, należących do wszystkich wyznań religijnych, uznanych w Państwie.

Celem odpowiedniego zabezpieczenia nauki religji młodzieży szkolnej, należy stosować się do postanowień następujących:

1. W każdej publicznej szkole powszechnej, w której liczba dzieci szkolnych pewnego wyznania wynosi conajmniej 12, ma być dla tych dzieci zapewniona nauka religji w 2 godzinach tygodniowo, bądź w szkole miejscowej, bądź też przy sprzyjających warunkach w nabliższej szkole sąsiedniej.

2. W miejscowościach, gdzie jest więcej publicznych szkół powszech-

---

[1]) Ogłoszony w Dz. Urz. Ministerstwa W. R. i O. P. Nr. 2 poz. 31 z r. 1927.
[2]) Ogłoszony w Dz. Urz. Ministerstwa W. R. i O. P. Nr. 2 poz. 32 z r. 1927.

nych, można celem łatwiejszego zapewnienia nauki religji kierować młodzież, należącą do tego samego wyznania, do jednej szkoły.

W razie niemożności zastosowania tego sposobu jest rzeczą wskazaną wówczas, gdy liczba dzieci jednego wyznania, uczęszczających do różnych publicznych szkół powszechnych, wynosi w sumie conajmniej 12, urządzić dla tych dzieci naukę ich wyznania w jednej ze szkół w 2 godzinach tygodniowo, w porze oznaczonej na podstawie wzajemnego porozumienia się kierowników zainteresowanych szkół tak, aby wszystkie dzieci szkolne danego wyznania miały możność korzystania z nauki religji.

3. Jeżeli w szkole liczba dzieci, należących do pewnego wyznania, jest znaczniejsza, wówczas dla nauki religji należy utworzyć, uwzględniając dzieci szkolne z różnych klas (oddziałów), specjalne grupy, liczące w zasadzie nie więcej, niż po 40 dzieci, i dla każdej grupy przeznaczyć po 2 godziny nauki religji w tygodniu. Zasadę podziału dzieci na grupy i ilość grup ustala w każdym poszczególnym wypadku Kuratorjum na podstawie wniosku inspektora szkolnego.

4. Katalogi i świadectwa szkolne, dotyczące postępu uczniów w poszczególnych przedmiotach nauki, mają zawierać także ocenę z nauki religji.

Od rodziców (względnie prawnych opiekunów) dzieci szkolnych, które z powodu braku warunków nie otrzymują nauki religji w szkole, kierownicy szkół mają żądać przedstawienia zaświadczenia właściwej zwierzchności duchownej, stwierdzającego, że dziecko otrzymywało naukę religji w domu i z jakim skutkiem. Na zasadzie takiego zaświadczenia, które dołącza się do katalogu szkolnego, należy wpisać w katalogu i świadectwie ocenę z nauki religji.

Dopiero, gdyby powyższe wezwanie kierownika szkoły do rodziców nie odniosło skutku, można wydać dziecku świadectwo bez oceny z nauki religji, zaznaczając w katalogu i na świadectwie, że nauki religji danego wyznania w szkole nie udzielano.

Warszawa, dnia 5 stycznia 1927 r. (Nr. I. 148/27).

Minister, Kierownik Ministerstwa Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego: *K. Bartel.*

55.

OKÓLNIK [1])

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych, dyrektorów szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i seminarjów nauczycielskich, inspektorów szkolnych oraz kierowników szkół powszechnych — w sprawie propagandy oszczędności w szkołach.

Z pośród zasadniczych zagadnień pedagogicznych chwili obecnej wybija się na plan pierwszy poszanowanie ludzkiej pracy, jako czynnika, stanowiącego dziś o organizacji społeczeństwa, a tem samem o jego zwartości wewnętrznej, dojrzałości i sile. Życie państw i narodów jest wyścigiem pracy; w wyścigu tym zwyciężają te państwa i te narody, które w sposób najbardziej celowy i planowy potrafią zorganizować pracę, uczynić ją wydatniejszą, intensywniejszą i bardziej twórczą.

---

[1]) Ogłoszony w Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 3 (181).

Szkoła winna budzić umiłowanie pracy umysłowej i fizycznej oraz szacunek dla pracującego człowieka. Zadaniem szkoły jest wskazanie młodzieży na radość, płynącą ze świadomego udziału jednostki ludzkiej w dziele zbiorowego wysiłku, głębokie uświadomienie wartości, znaczenia i potęgi czynu ludzkiego, który zawsze jest dziełem skupionej i wytrwałej pracy.

Tą drogą młodzież rozwinąć w sobie musi głęboki szacunek dla wszystkiego, co jest ludzkiej pracy wynikiem. Wychowawca ma tu wdzięczne i szerokie pole działania, albowiem niemal wszystko, o czem z dzieckiem mówi i co dziecko uczy, związane jest jaknajściślej z ludzkim wysiłkiem, jest rezultatem pracy pokoleń, której zawdzięczamy wszystko, czem jesteśmy. W szczególności szacunek do pracy wyraża się najpełniej i w najbardziej godny uznania sposób w oszczędności, która jest czynnem poszanowaniem pracy człowieka.

Dbałość o całość, czystość i porządek ubrania, książki i zeszytu, niegubienie piór i ołówków, nieniszczenie ławek szkolnych i pomocy naukowych, troska o czystość i porządek klasy — to wszystko jest oszczędzaniem pracy, ciągłą troską o to, aby dzieł ludzkiej pracy nie marnować, nie psuć, nie niszczyć. Dziecko musi dobrze rozumieć, że samo ma być w przyszłości wytwórcą, a zanim to nastąpi, musi się nauczyć istniejące dobra ochraniać przed zniszczeniem.

Oszczędzanie pieniędzy nie wyczerpuje całości zagadnienia oszczędności. Jest ono tylko częścią tego zagadnienia, ale częścią tak ważną i zasadniczą, że słusznem jest i na nie zwrócić w szkole jaknajdokładniejszą uwagę. Podkreślić należy dwa skutki praktycznego oszczędzania pieniędzy: każda zaoszczędzona suma jest dla jej właściciela asekuracją życiową od szeregu wydarzeń losowych, jednocześnie zaś stanowi cząstkę wielkiego rezerwoaru oszczędności narodowej. Oszczędność ta, należycie zorganizowana przez czynniki państwowe i społeczne, tworzy całość kapitału produkcyjnego, bez którego życie współczesnego społeczeństwa nie da się pomyśleć. Dlatego też organizacja oszczędności staje się w szkole wdzięcznym i ważnym tematem, który oświetlany musi być przez nauczyciela w sposób istotny i poważny.

Oszczędność jest cnotą nazbyt mało, niestety, rozwiniętą wśród naszego narodu. Wysoki stan rozwoju gospodarczego społeczeństw zachodnich związany jest niewątpliwie z wysoko wśród nich rozwiniętym zmysłem oszczędności. I naród polski wejść musi corychlej na drogę oszczędzania, a wprowadzenie go na tę drogę jest ważnem zadaniem szkoły. Wyplenić trzeba rozrzutność we wszelkiej jej formie: bezmyślnego niszczenia dobra własnego, a jakże często cudzego lub zbiorowego, lekkomyślnego rzucania pieniędzmi, beztroski i bezplanowości w wydatkach, niedostosowywania rozchodów do posiadanych środków, braku przewidywania w życiu osobistem. Mamy niesłusznie coś w rodzaju pogardy dla niemieckiej zapobiegliwości, dla przezorności angielskiej, oszczędności francuskiej, praktyczności amerykańskiej, a przecież dzięki tym właśnie cnotom narody te są silne i potężne i dzięki nim wysunęły się na czoło cywilizacji współczesnej.

Wobec olbrzymich zadań państwowych, jakie są udziałem naszego pokolenia, w szczególności wobec konieczności intenzywnej pracy na polu gospodarczem, na którem do odrobienia mamy spustoszenia, wyrządzone przez wojnę, — będę wymagał od każdego nauczyciela i wychowawcy zwracania bacznej uwagi na poruszone tu przezemnie zagadnienia.

Dyrektorzy i kierownicy szkół omówią z podległem im nauczycielstwem treść niniejszego okólnika oraz opracują szczegółowe programy pracy wychowawczej, mającej na celu propagandę wśród młodzieży oszczędności i czynne jej praktykowanie.

Warszawa, dnia 8 stycznia 1927 r. (Nr. O. Prez. 428/27).

Minister, Kierownik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: (—) *K. Bartel.*

56.

L. O. 317/27. Kraków, dnia 3 marca 1927 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich oraz szkół zawodowych w Okręgu — w sprawie zawodów drużyn szkolnych.

Nie zmieniając istoty dotychczasowych zawodów drużyn szkolnych, to znaczy, że będą one i nadal **wyłącznie zawodami drużyn a nie jednostek,** Kuratorjum rozszerza ich program i zmienia także ich termin. Zawody pływackie odbędą się mianowicie w lecie, zawody w grach i ćwiczeniach lekkoatletyczne z początkiem jesieni, a zawody łyżwiarskie i narciarskie w zimie.

Podobnie, jak w roku ubiegłym, zawody niektórych punktów programu odbędą się w kilku grupach, poczem zwycięzcy grup zjadą się na końcowe zawody do Krakowa. W każdym razie organizacja zawodów ulegnie pewnej zmianie ze względu na trudności i koszty, połączone z przejazdem drużyn.

Obecnie Kuratorjum podaje te wskazówki, jakie potrzebne są dla przygotowania zawodów przez wciągnięcie poszczególnych punktów w program nauki. Szczegóły zostaną później podane. Kuratorjum zwraca przytem z całym naciskiem uwagę na **okólnik z dnia 21 października 1926 r. L: O. 1549,** zawierający ocenę zeszłorocznych zawodów i wskazówki na przyszłość.

Program tegorocznych zawodów jest następujący:

A) Drużyny męskie.

1. 5 bój: bieg rozstawny 4×100 m. — rzut oszczepem — rzut dyskiem lub kulą — skok w wyż lub w dal — gra w dłoniówkę (siatkówkę). Staje drużyna z 8 graczy, z tego 4 do ćwiczeń lekkoatletycznych.
2. Palant — drużyna z 9 graczy.
3. Koszykówka — drużyna z 9 graczy.
4. Tennis — gra dwójkowa (nie pojedyncza); drużyna z 2 graczy.
5. Zawody pływackie w 3 boju (bieg 50-y — skoki — sztafeta 4×50y). Drużyna z 4 zawodników.
6. Zawody łyżwiarskie: a) jazda figurowa i jazda szybka, b) hockey. Do zawodów w jeździe staje drużyna z 6 graczy, a do gry w hockey 6 graczy i 2 rezerwowych. Z powodu małej znajomości gry w hockey może do niej stanąć oddzielna drużyna; w przyszłości zawody łyżwiarskie będą mieć charakter 3 boju.

7. Zawody narciarskie: bieg zjazdowy na przestrzeni 4 km — bieg zjazdowy stylowy na przestrzeni $^{1}/_{2}$ km. Staje drużyna z 4 zawodników.

B) Drużyny żeńskie.

1. Dłoniówka (siatkówka) — drużyna z 8 grających.
2. Uszata — drużyna z 8 grających.
3. Kwadrant — drużyna z 9 grających.
4. Tennis — jak w drużynach męskich.
5. Zawody pływackie w 3 boju jak w drużynach męskich.
6. Zawody łyżwiarskie w jeździe szybkiej i figurowej. — Drużyna z 6 zawodniczek.
7. Zawody narciarskie: bieg zjazdowy na przestrzeni 2 km i bieg zjazdowy stylowy na przestrzeni $^{1}/_{2}$ km. Staje drużyna z 4 zawodniczek.

Przepisy, dotyczące organizacji zawodów, programu, prawideł i t. p., zostaną zakładom oddzielnie przesłane. Obecnie podaje się następujące wskazówki:

1) Ze względu na przeniesienie zawodów w znacznej części na jesień nie mogą w nich brać udziału uczniowie, którzy obecnie chodzą do klasy VIII (V Kurs Seminarjum).

2) Zawody w sportach zimowych nie wchodzą właściwie w program zawodów na r. 1927, tylko są początkiem zawodów na r. 1928. W tych przeto zawodach mogą brać udział uczniowie, będący w r. szk. 1927/8 w najwyższej klasie zakładu.

3) Wcielenie do drużyny zawodniczej (p. okólnik z 21 października 1926 r. L. O. 1549) powinni zawodnicy uważać za zaszczyt.

Drużyna reprezentuje zakład i dba o jego dobre imię. Wolno zatem wcielać do niej tylko uczniów (nice), których zachowanie się jest bez zarzutu.

4) Nauczyciele (cielki) ćwiczeń cielesnych powinni bezwzględnie plenić wszelkie objawy brutalności czy szorstkości w grze. Uczniowie (nice), którzy wykazują niewyrobienie towarzyskie na boisku, nie mogą wchodzić w skład drużyny. W tym kierunku zostaną wydane surowe przepisy, wyłączające drużynę, która zachowuje się nieodpowiednio.

5) Termin zgłoszeń do zawodów upływa **z dniem 15 kwietnia 1927 r.** Późniejszych zgłoszeń nie uwzględni się. W zgłoszeniach należy podać jedynie punkty programu, do których zgłasza się drużynę, bez podawania nazwisk zawodników. Można zgłaszać drużyny i do kilku punktów, lecz każda drużyna może brać udział tylko w jednej grze. Przepis ten nie odnosi się do punktów 5—7 programu, to znaczy, że zawodnicy, wchodzący w skład drużyny z pod 1—4, mogą brać udział w zawodach z pod 5—7.

Dyrekcja zechce podać treść tego okólnika do wiadomości nauczycielowi (cielce) ćwiczeń cielesnych.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

57.

L. O. 324/27. Kraków, dnia 2 marca 1927 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich oraz szkół zawodowych w Okręgu — w sprawie poparcia tygodnika „Iskry“, wydawanego przez T. N. S. W.

Od kilku lat istnieje w Polsce tygodnik dla młodzieży pt. „Iskry“, wydawany obecnie przez Towarzystwo Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych. Redakcja i administracja: Warszawa, Warecka 14. Jest to jedyne u nas pismo dla młodzieżv w wieku od lat 12 do 17. Pismo to ze względu na swe zalety zostało w r. 1925 uznane przez ministerjalną Komisję oceny książek do czytania dla młodzieży szkolnej jako „pożądane dla bibljotek szkolnych“ dla młodzieży w wymienionym wieku.

Ze względu na duże walory tego pisma oraz dodatni wpływ, jaki ono wywiera na młodzież, Ministerstwo W. R. i O. P. postanowiło przyjść z pomocą wydawnictwu, walczącemu z wielkiemi trudnościami. Wykonywając rozporządzenie Ministerstwa z dnia 14 lutego 1927 r. Nr. O. Prez. 13930/26, Kuratorjum zwraca uwagę Dyrekcyj szkół na to pismo oraz zaleca, aby Dyrekcje zaprenumerowały „Iskry“ dla młodzieży szkolnej i ją samą zachęciły do prenumerowania.

Koszt prenumeraty jednego egzemplarza tygodnika za cały rok 1927 dla wszystkich Dyrekcyj państwowych seminarjów nauczycielskich będzie pokryty w całości przez Ministerstwo W. R. i O. P. z kredytów centralnych bez zobowiązania prenumerowania na przyszłość, natomiast Dyrekcje państwowych szkół średnich ogólnokształcących zechcą zaprenumerować pewną liczbę egzemplarzy dla bibljotek i pokrywać koszty prenumeraty z „taks administracyjnych“.

W obrębie szkolnictwa zawodowego zaleca Kuratorjum abonowanie „Iskier“ jedynie szkołom rzemieślniczo-przemysłowym męskim oraz rękodzielniczym żeńskim.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:

Dr. Lewicki wr. Naczelnik Wydziału.

58.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Warszawa, dnia 26 stycznia 1927 r.

Nr. I. 1440/27.

Do

Kuratorjów Okręgów Szkolnych — w sprawie kwalifikacyj absolwentów Kursów i Studjów Pedagogicznych przy Państwowym Instytucie Pedagogicznym w Warszawie.

Zmieniając rozporządzenie z dnia 25 maja 1925 r. Nr. 8829/I w sprawie kwalifikacyj i uposażenia absolwentów Kursów Naukowych i Studjum Pedagogicznego przy Państwowym Instytucie Pedagogicznym w Warszawie, zarządzam, co następuje:

1. Absolwentów Kursu Pedagogicznego, Kursów Naukowych i Studjum Pedagogicznego przy Państwowym Instytucie Pedagogicznym w Warszawie

uznaję niezależnie od daty uzyskania przez nich dyplomów za posiadających studja wyższe w rozumieniu artykułów 43, 48 i 57 ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska (Dz. U. Rz. P. Nr. 116, poz. 924) i przyznaję im prawo do pobierania uposażenia według zasad, ustalonych w ustępie 1 art. 43., art. 48. i ustępie 2 art. 57., począwszy od dnia pierwszego następnego miesiąca po otrzymaniu dyplomu.

Wobec tego uposażenie tych absolwentów należy uzupełnić za czas ubiegły do powyższej wysokości z uwzględnieniem jednak co do 48 art. cytowanej ustawy uposażeniowej postanowień art. 5 ustawy z dnia 22 grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej (Dz. U. Rz. P. Nr. 129, poz. 918).

2) Nauczycieli publicznych szkół powszechnych, absolwentów powyższych Kursów i Studjum, nie posiadających przepisanych kwalifikacyj w rozumieniu punktu a), c) instrukcji do art. 40 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r. (Dz. Urz. Nr. 1. z r. 1924. poz. 5.), zwalniam na mocy postanowień § 11. art. 22/23. ustawy z dnia 27 maja 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 44. poz. 311.) oraz w myśl § 5 Regulaminu egzaminów z dnia 12 maja 1924 r. (Dz. Urz. Nr. 10/132. poz. 94.) od egzaminów, tam przepisanych.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze znosi wszystkie poprzednie zarządzenia w tej sprawie.

Minister: *Dr. Dobrucki* w. r.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego.
L. I. F. 1449/27. Kraków, dnia 12 lutego 1927 r.

Dyrekcjom państwowych seminarjów nauczycielskich, Radom Szkolnym Powiatowym w Okręgu, Radzie Szkolnej Miejskiej w Krakowie i Nauczycielstwu

do wiadomości z uwagą, że indywidualne podania w sprawie, objętej powyższem rozporządzeniem, należy wnosić w drodze służbowej do Kuratorjum z powołaniem się na to rozporządzenie.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
Dr. Pilecki wr. Naczelnik Wydziału.

59.

L. I. T. 2372/27. Kraków, dnia 27 lutego 1927 r.

Do

Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu i Rady Szkolnej Miejskiej w Krakowie w sprawie kwalifikacyj i ustalenia absolwentów państwowego seminarjum dla nauczycieli religji mojżeszowej w Warszawie.

Ministerstwo W. R. i O. P. rozporządzeniem dnia 30/XI. 1926. Nr. I. 11934/26 i z dnia 16/II. 1927 r. Nr. 2362/27. wyjaśniło, że absolwenci państwowego seminarjum dla nauczycieli religji mojżeszowej w Warszawie posiadają na terenie b. zaboru austrjackiego uprawnienie do nauczania religji mojżeszowej w szkołach powszechnych, oraz, że na mocy świadectwa ukończenia wspomnianego seminarjum, jako posiadający świadectwo dojrzałości, uzyskane w seminarjum nauczycielskiem, winni być dopuszczani do egzaminu kwalifikacyjnego, o ile posiadają przepisaną liczbę lat pracy

nauczycielskiej (por. art. II. ust. 1 Przepisów, dotyczących egzaminów kwalifikacyjnych dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych w Galicji).

Nadto Ministerstwo wyjaśniło, iż tacy nauczyciele winni wykazać się patentem kwalifikacyjnym na nauczyciela szkół powszechnych, o ile rozchodzi się o ich ustalenie na terenie Okręgu Szkolnego Krakowskiego.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Dr. Pilecki* wr.
Naczelnik Wydziału.

60.

L. I. KN. 2311/27. Kraków, dnia 24 lutego 1927 r.

Do
Dyrekcyj państwowych gimnazjów i seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu w sprawie podań o przyjęcie do Państwowego Instytutu Robót Ręcznych w Warszawie.

Znaczna część nauczycieli, czynnych obecnie w seminarjach nauczycielskich i szkołach średnich ogólnokształcących, ma ukończony tylko roczny Kurs robót ręcznych w Warszawie, Krakowie lub Lwowie.

Uważając wykształcenie to za niewystarczające, Kuratorjum w myśl rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 14/II. 1927 r. Nr. I. 1108/27. zawiadamia, że tym czynnym nauczycielom, którzy ukończyli roczne Kursy robót ręcznych w Warszawie w roku 1920, 1921, 1922, 1923 i 1925, lub w Krakowie w 1922 i 1923, 1924 i 1925, lub wreszcie we Lwowie w 1923 i 1924, oraz tym nauczycielom, którzy chociaż nie ukończyli rocznych kursów robót ręcznych, lecz pracują przynajmniej od lat trzech jako nauczyciele robót ręcznych w seminarjach nauczycielskich lub szkołach średnich ogólnokształcących i posiadają maturę gimnazjalną lub seminarjalną oraz odpowiednie studja, conajmniej roczne, w akademjach sztuk pięknych, szkołach przemysłowych lub rysunkowych, przysługuje prawo ubiegania się o udzielenie im rocznego płatnego urlopu w celu uzupełnienia wykształcenia na II. Kursie Instytutu Robót Ręcznych w Warszawie w roku szkolnym 1927/28. Ubiegający się o urlop nauczyciele winni złożyć do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego drogą służbową podanie o przyjęcie do Instytutu Robót Ręcznych i prośbę o udzielenie urlopu. Do podania należy załączyć:

1) życiorys,

2) dokument stwierdzający, że kandydat posiada maturę gimnazjalną lub seminarjalną,

3) poświadczony przez władzę odpis arkusza nauczycielskiego lub tabeli osobistej,

4) rysunek i akwarelę, wykonane z natury i własnoręcznie podpisane,

5) własnoręcznie podpisaną deklarację według załączonego wzoru.

Na drugim Kursie Instytutu poza robotami ręcznemi z drzewa, tektury, metalu i szkła, będą przedmiotem nauczania: technologja drzewa i metali, fizyka eksperymentalna, matematyka, kreślenie techniczne, rysunki, wyrób pomocy naukowych i metodyka robót ręcznych.

O ile po przyjęciu kandydatów ze szkół średnich i seminarjów będą jeszcze wolne miejsca na drugim Kursie Instytutu, będą mogli być przyjęci również i ci nauczyciele, którzy w danej chwili pracują jako nauczy-

ciele robót ręcznych w szkołach powszechnych, posiadający ukończony roczny kurs rysunkowo-slöjdowy w 1924 r. lub wcześniej.

Podanie wraz z wyszczególnionemi załącznikami i opinją Inspektora należy nadesłać do Kuratorjum najpóźniej do 1 maja b. r.

W r. s. 1927/28 do Instytutu będą przyjęci wyłącznie mężczyźni.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *A. Marcinkowski* wr.
w z. Naczelnika Wydziału.

DEKLARACJA

Ja . . . ., nauczyciel . . . ., w razie przyjęcia na Państwowy Instytut Robót Ręcznych w Warszawie zobowiązuję się:

1) przestrzegać ściśle regulaminu Instytutu,
2) nie obejmować bez wiedzy i zgody Dyrekcji Instytutu żadnych zajęć ubocznych, lecz poświęcać cały czas pracy na Instytucie,
3) pracować przynajmniej lat dwa po ukończeniu Instytutu w szkolnictwie państwowem lub publicznem na stanowisku, wyznaczonem mi przez państwowe władze szkolne, niezależnie od mych zobowiązań pod tym względem z racji urlopu na W. K. N. i t. p.

Gdybym z własnej winy, czego ocenę pozostawiam Ministerstwu W. R. i O. P., nie ukończył . . . studjów lub po ich ukończeniu nie obj . . . wyznaczonego mi stanowiska, zobowiązuję się zwrócić do Skarbu Państwa Polskiego całą kwotę, otrzymaną tytułem poborów służbowych w czasie studjów na Instytucie.

Podpis . . . .
Stanowisko służbowe . . . .

61.

L. II. 616/27. Kraków, dnia 25 lutego 1927 r.

Do

Dyrekcyj wszystkich gimnazjów państwowych i prywatnych w Okręgu — w sprawie Pierwszego Polskiego Zjazdu Matematycznego.

Kuratorjum podaje do wiadomości, że Pierwszy Polski Zjazd Matematyczny odbędzie się w b. r. we Lwowie, a otwarcie nastąpi dnia 7 września r. b. o godzinie 11 w Auli Uniwersytetu Jana Kazimierza. Zjazd będzie obejmował następujące sekcje:

A. Sekcja logiki matematycznej i podstaw matematyki.
B. „ algebry i teorji liczb.
C. „ teorji mnogości i funkcyj zmiennej rzeczywistej.
D. „ analizy.
E. „ geometrji.
F. „ matematyki stosowanej.
G. „ mechaniki i fizyki matematycznej.
H. „ astronomji.
I. „ dydaktyki, historji i filozofji matematyki.

Ponadto będą się odbywały posiedzenia ogólne.

Na sekcji dydaktyki zamierzone jest podczas narad poruszenie całego szeregu zagadnień, które są związane z nauczaniem matematyki

w szkołach średnich, a których roztrząsanie może się okazać w przyszłości dla szkolnictwa bardzo pożyteczne. Komitet organizacyjny Zjazdu spodziewa się też licznego udziału nauczycieli szkół średnich, licząc na ich uczestnictwo nietylko w charakterze przysłuchujących się obradom, ale także w charakterze prelegentów, którym dotychczasowa działalność pozwoli niewątpliwie sformułować bardzo wiele i bardzo cennych uwag, pozostających w związku z nauczaniem matematyki.

Z tego względu Kuratorjum uwiadamia Grona nauczycielskie o mającym się odbyć Zjeździe, który niewątpliwie będzie miał doniosłe znaczenie dla zagadnień szkolnictwa średniego, i zachęca nauczycieli tego przedmiotu, aby jaknajliczniej wzięli udział w obradach Zjazdu. Nauczyciele, zamierzający wziąć udział w Zjeździe, zawiadomią o tem Komitet organizacyjny ewentualnie podadzą także równocześnie tytuły odczytów, jakie chcieliby wygłosić. Uczestnicy Zjazdu winni również przesłać wkładkę w wysokości 10 zł. na ręce Prof. Dr. A. Łomnickiego (Lwów, Politechnika). Zawiadomienia o zamierzonym wzięciu udziału należy przesłać na ręce Prezesa Komitetu Organizacyjnego Prof. Dr. M. Hubera (Lwów, Politechnika) Uczestnicy Zjazdu na życzenie będą mieli zapewnione mieszkanie.

Kuratorjum udzieli nauczycielom matematyki, biorącym udział w Zjeździe, kilkudniowego urlopu na czas trwania Zjazdu. Komitet Organizacyjny wyjedna tym nauczycielom matematyki, którzy nie posiadają zniżek kolejowych, odpowiednie zniżki na jednorazowy przejazd koleją z miejsca pobytu do Lwowa i z powrotem.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

62.

Ruch służbowy.

Kuratorjum.

P. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 8 lutego 1927 r. Nr. 700/27 zamianował od 1 marca 1927 r. p. *Ludwika Misky'ego*, wizytatora szkół, p. o. naczelnika Wydziału, naczelnikiem Wydziału w V stopniu służbowym.

Ministerstwo WR. i OP. rozporządzeniem z dnia 25 lutego 1927 r. Nr. III. A. 6/1923/27 przeniosło p. inż. *Franciszka Smereczyńskiego* z dniem 1 grudnia 1926 r. ze stanowiska dyrektora państwowej szkoły przemysłu żelaznego w Sułkowicach na stanowisko dyrektora szkół zawodowych dokształcających na Okręg Szkolny Krakowski.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego rozporządzeniem z dnia 1 marca 1927 L. II. 1196/27 przeniosło od dnia 6 marca 1927 r. *Michała Szafrańca*, woźnego, z państwowego gimnazjum VIII. im. A. Witkowskiego w Krakowie do państwowego gimnazjum V. im. J. Kochanowskiego w Krakowie.

Szkolnictwo powszechne.

Zmarli.

Józef Bogusz, kierownik 3 kl. szkoły powszechnej w Gliniku, w powiecie ropczyckim, w 36 roku życia i 15 roku służby nauczycielskiej.

Marja Fihauserowa, stała nauczycielka XXI. szkoły im. Wł. Jagiełły w Krakowie, dnia 19 stycznia 1927 r. w 43 roku życia i 22 roku służby nauczycielskiej.

Marja Suchodolska, nauczycielka 2-klasowej szkoły powszechnej w Mętkowie, dnia 26 lutego 1927 r. w 35 roku życia i 14 roku pracy nauczycielskiej.

Helena Wiederówna, nauczycielka publicznej szkoły powszechnej w Libiążu Małym, w powiecie chrzanowskim, dnia 17 grudnia 1926 r. w 26 roku życia i w 5 roku służby nauczycielskiej.

63.

Konkursy.

Konkurs na wolne miejsca na Państw. W. K. N. w Krakowie w r. s. 1927/28.

W r. s. 1927/28 będzie czynna na Państw. Wyższym Kursie Nauczycielskim w Krakowie grupa II. (geograficzno-przyrodnicza) dla nauczycielstwa szkół powszechnych. O przyjęcie na Wyższy Kurs mogą się ubiegać nauczyciele (lki), którzy (e) posiadają pełne kwalifikacje do szkół powszechnych, tj. maturę seminarjalną i egzamin kwalifikacyjny.

Podania o przyjęcie należy kierować do Kuratorjum w drodze służbowej najpóźniej do 31 marca br. Do podań należy dołączyć: 1) metrykę, 2) świadectwo maturyczne, 3) świadectwo egzaminu kwalifikacyjnego, 4) życiorys, 5) wypełnioną tabelę osobową, potwierdzoną przez przełożoną władzę szkolną, 6) przepisaną deklarację według wzoru, ustalonego w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa W. R. i O. P. z r. 1926. Nr. 5, poz. 36.

Kuratorjum zwraca uwagę interesowanego nauczycielstwa na dwie następujące ważne zmiany w sposobie przyjmowania na Wyższy Kurs w r. 1927.

I. Liczba rocznych płatnych urlopów została na rok 1927/28 ograniczona dla Okręgu do 6. Prócz urlopów płatnych przewiduje się także urlopy bezpłatne, względnie urlopy za zwrotem kosztów zastępstwa. Jako zwrot kosztów zastępstwa przyjmuje się jednolitą normę w wysokości wynagrodzenia samotnego nauczyciela w XI grupie uposażenia (szczebel a). Kwota ta będzie co miesiąc potrącana z poborów nauczycieli, urlopowanych za zwrotem kosztów zastępstwa. — W sprawie podań o urlopy bezpłatne, względnie o urlopy za zwrotem kosztów zastępstwa wyjaśnia się, co następuje:

a) Kandydaci do tego rodzaju urlopów winni odpowiadać wszelkim warunkom, przewidzianym Statutem Wyższego Kursu Nauczycielskiego, składają również przepisaną deklarację i podlegają kolokwjum wstępnemu. Na zasadzie art. 6 pkt. b) ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 116, poz. 924.) czasu urlopu bezpłatnego nie zalicza się do czasokresu posunięć, a na zasadzie art. 38. ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 6. ex 1924, poz. 46) także do wysługi emerytalnej. Nie tyczy się to urlopów płatnych za zwrotem kosztów zastępstwa; b) nauczyciel może wnieść podanie o urlop płatny i prosić równocześnie (w razie nieuwzględnienia) o urlop płatny za zwrotem kosztów zastępstwa, względnie bezpłatny; c) wiek prekluzyjny dla korzystających z urlopu

za zwrotem kosztów zastępstwa ustala się na lat 40; d) dla korzystających z bezpłatnych urlopów niema ograniczeń wieku.

II. Brzmienie deklaracji, którą podpisują ubiegający się o przyjęcie, zostało w punkcie 4 ważnym dodatkiem uzupełnione. Kuratorjum zwraca mianowicie kandydatom uwagę, że po ukończeniu Kursu mogą być na zasadzie wspomnianej deklaracji przeniesieni do innych miejscowości, stosownie do potrzeb szkolnictwa. Dodatek ten nie odnosi się jednak do nauczycieli, otrzymujących urlopy bezpłatne.

Dla kandydatów, zakwalifikowanych przez Kuratorjum do przyjęcia na Wyższy Kurs, odbędzie się kurs przygotowawczy wakacyjny, którego miejsce i termin ogłoszone będą osobno, a następnie egzamin wstępny o charakterze konkursowym.

Nauczyciele szkół powszechnych Okręgu mogą wnosić podania o przyjęcie także na Państwowe Wyższe Kursy Nauczycielskie, urządzane w innych Okręgach Szkolnych prócz grupy geograficzno-przyrodniczej, ale tylko za urlopami bezpłatnemi lub płatnemi za zwrotem kosztów zastępstwa.

Rady Szkolne Powiatowe nadeślą odnośne podania do Kuratorjum najpóźniej do 15 kwietnia 1927 r.

Z terminem czterotygodniowym od daty ukazania się niniejszego N-ru Dziennika Urzędowego.

Rada Szkolna Powiatowa w Chrzanowie ogłasza niniejszem konkurs, celem stałego obsadzenia posad:

1) kierownika 5-klasowej szkoły powszechnej mieszanej we Filipowicach (przy szkole jest mieszkanie służbowe i 2 morgi gruntu),

2) kierownika 5-klasowej szkoły powszechnej mieszanej w Porębie Żegocie (przy szkole jest mieszkanie służbowe i 2 morgi gruntu),

3) kierownika 2 klasowej szkoły powszechnej mieszanej w Rudnie (przy szkole jest mieszkanie służbowe i 9 a gruntu na ogród),

4) kierownika 2-klasowej szkoły powszechnej mieszanej w Bolęcinie (przy szkole jest mieszkanie służbowe i 1 mórg gruntu).

Pierwszeństwo o posady pod 1) i 2) zastrzega się kandydatom z egzaminem wydziałowym lub równorzędnym.

Podania, należycie udokumentowane, należy wnosić do Rady Szkolnej Powiatowej w Chrzanowie za pośrednictwem swej władzy służbowej.

Rada Szkolna Powiatowa w Dąbrowie ogłasza konkurs na posadę stałego kierownika 2 kl. szkoły powszechnej w Woli Rogowskiej.

Budynek szkolny drewniany o 2 pokojach i kuchni, ogrodu $^1/_4$ morga, pola brak.

Podania, należycie udokumentowane, należy wnosić za pośrednictwem swej władzy przełożonej do Rady Szkolnej Powiatowej w Dąbrowie.

Rada Szkolna Powiatowa w Krakowie ogłasza niniejszem konkurs, celem stałego obsadzenia posad kierowników:

1) szkoły 3-klasowej powszechnej w Rzozowie.

W budynku szkolnym znajduje się mieszkanie, składające się z 2 pokoików i kuchni.

2) szkoły powszechnej 2-klasowej w Wolicy.

W budynku szkolnym w Wolicy jest mieszkanie o dwu pokojach i kuchni oraz $1^3/_4$ morga gruntu.

Należycie udokumentowane podania należy wnosić za pośrednictwem swej władzy przełożonej do Rady Szkolnej Powiatowej w Krakowie.

Rada Szkolna Powiatowa w Makowie ogłasza konkurs, celem stałego obsadzenia posady kierownika szkoły 4-klasowej powszechnej mieszanej w Skawie.

W budynku szkolnym jest mieszkanie, składające się z dwóch pokoi i kuchni.

Podania, należycie udokumentowane, należy wnosić w drodze przepisanej do Rady Szkolnej Powiatowej w Makowie.

Rada Szkolna Powiatowa w Nowym Sączu ogłasza niniejszem konkurs, celem stałego obsadzenia posad:

1) kierowniczki względnie kierownika 7-klasowej szkoły powszechnej im. Elizy Orzeszkowej w Nowym Sączu.

Przy szkole tej niema mieszkania służbowego ani też ogrodu lub pola. Wymagany egzamin wydziałowy, względnie świadectwo z ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego z którejkolwiek grupy.

2) kierownika 4-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Tęgoborzy. Jest mieszkanie służbowe, składające się z 2 pokoi i kuchni, budynku gospodarczego i $^1/_2$ morgowego ogrodu.

Podania, należycie udokumentowane, należy wnosić do Rady Szkolnej Powiatowej w Nowym Sączu, za pośrednictwem swej władzy przełożonej.

64.
Wolne posady w prywatnych seminarjach nauczycielskich.

W Pryw. Miejsk. Seminarjum Naucz. Żeńsk. w Gorlicach jest wolna posada nauczycielki robót kobiecych, zręczności i rysunków. Wymagane są pełne kwalifikacje, a więc ukończenie Państw. Instytutu Robót Ręcznych w Warszawie. Warunki: pobory funkcjonarjuszy państwowych + 10%. Termin wnoszenia podań do końca marca b. r.

W Pryw. Seminarjum Koedukacyjnem w Jordanowie jest wolna posada nauczyciela (lki) śpiewu i muzyki, ćwiczeń cielesnych, robót ręcznych, ewentualnie rysunków. Posada do objęcia zaraz. Płaca według umowy. Kandydat (tka) winien posiadać pełne kwalifikacje, względnie warunki do uzyskania zezwolenia na nauczanie.

65.
Ogłoszenia.

Polska Akademja Umiejętności ogłosiła nowe siódme wydanie „Pisowni Polskiej", dokonane na podstawie protokołów urzędowych przez prof. Jana Łosia. Cena nowego wydania wynosi 2 zł. By umożliwić młodzieży szkolnej zaopatrzenie się w ten niezbędny podręcznik, P. A. U. jest gotowa sprzedawać to dzieło po cenie zniżonej 1 zł. 20 gr. (bez liczenia kosztów przesyłki) dla szkół przy zapotrzebowaniach łącznych. Zamówienia należy kierować bezpośrednio do Polskiej Akademji Umiejętności (Kraków, ul. Sławkowska l. 17).

Czcionkami Drukarni Szkolnicy — Kraków, Grzegórzecka 30.

Rok I. Kraków, dnia 15 marca 1927 r. Nr. 1

DODATEK PEDAGOGICZNO-DYDAKTYCZNY

DO DZIENNIKA URZĘDOWEGO KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO.

L. 0.343/27. Kraków, dnia 9 marca 1927 r.

Do
Dyrekcyj wszystkich szkół i Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu.

Wprowadzone w życie lekcje pokazowe w szkołach średnich ogólnokształcących spotkały się u nauczycielstwa, rozumiejącego ważność prób dydaktycznych, z tak poważnem przyjęciem, że Kuratorjum uznało za możliwe na Kursie Przyrodniczym w r. 1926 zastosować wyniki tej praktyki szkolnej w programie Kursu; jak się okazało, rezultaty były w tej mierze pomyślne. Nauczycielstwo szkół powszechnych uprawia w związku z konferencjami rejonowemi lekcje praktyczne, mające podobne cele na oku, jak lekcje pokazowe w szkołach średnich.

Jednak chwalebne wysiłki, podejmowane w tych kierunkach, nie znachodziły dotychczas wystarczającego sposobu ujawnienia się na zewnątrz i zazwyczaj przebrzmiewały po mniej lub więcej ożywionych dyskusjach lub w najlepszym razie jako streszczenia przechodziły do archiwów urzędowych, a rzadziej do czasopism pedagogicznych. Tymczasem skutkiem poparcia, jakiego koła nauczycielskie udzielają „Dziennikowi Urzędowemu“, wyłoniła się możność ogłaszania drukiem tego rodzaju pracy nauczycielskiej. Inicjatywa w tym kierunku wyszła także od Nauczycielstwa, które w protokołach konferencyjnych wyrażało niejednokrotnie życzenie, aby lepsze lekcje pokazowe ogłaszano drukiem.

Wobec powyższych okoliczności Kuratorjum powołuje do życia „Dodatek pedagogiczno-dydaktyczny“ i oddaje go na usługi Nauczycielstwa. W tym „Dodatku“ znajdą pomieszczenie wszelkie prace Nauczycielstwa, wynikające z praktyki szkolnej, a więc przedewszystkiem możliwie dokładne protokoły lekcyj pokazowych czy praktycznych, i dokładne szkice lekcyj zamierzonych, a nawet charakterystyczne piśmienne wypracowania szkolne uczniów, jako owoc pracy nauczycielskiej.

Aby cele te osiągnąć, zachęca Kuratorjum całe Nauczycielstwo wszystkich stopni do intenzywnego czynienia i protokołowania nowych doświadczeń w dziedzinie dydaktyki. Wszelkie udatne próby w tym kierunku przeprowadzane, czy to z własnej inicjatywy, czy też z obowiązków urzędo-

wych, należy przesyłać drogą służbową do Kuratorjum, Kuratorjum zaś, przestrzegając pewnego porządku, — o ile możności grup przedmiotowych i należytego stopniowania — będzie w pewnych odstępach czasu ogłaszało drukiem tego rodzaju prace.

Kuratorjum z jednej strony żywi niepłonną nadzieję, że tym sposobem spotęguje się jeszcze istniejące zainteresowanie wobec żywotnych problemów dydaktycznych, z drugiej zaś strony ma niezłomne przekonanie, że stworzy trwały pomnik, świadczący o pracy nauczającej w danym okresie dziejowym.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

Budowa nasienia fasoli.

Protokół lekcji pokazowej, przeprowadzonej w kl. I. państw. gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Krakowie

przez

prof. A. Dziurzyńskiego.

Uwagi wstępne.

Jeżeli już lekcja zwyczajna wzbudza w nas refleksje na temat treści i zastosowanej metody, to czyni to w znaczniejszym jeszcze stopniu lekcja pokazowa, przeprowadzona przed gronem fachowców. Fachowcom więc, biorącym udział w lekcji, jakoteż i wszystkim czytelnikom winienem kilka objaśnień, odnoszących się tak do tematu, jak i strony metodycznej danej lekcji.

Lekcję poświęciłem zaznajomieniu się dzieci z budową nasienia fasoli. W okresie poprzedzającym bowiem zapoznali się uczniowie z ogólną terminologją ciała rośliny, budową i znaczeniem części kwiatu (na łubinie), budową kilku owoców mięsistych i suchych. Mówiliśmy więc już o nasionach jako składowych częściach owoców, nie badaliśmy jednakże ich budowy. Można było naturalnie poświęcić tę lekcję na porównawcze zestawienie szeregu nasion różnych roślin i podanie różnic w budowie zewnętrznej. Obserwacje dzieci odnosiłyby się wtedy do wykazywania różnic czysto zewnętrznych n. p. w kształcie i barwie. Temat byłby znacznie łatwiejszy i również wynikałby z toku nauki. Że lekcja poświęcona temu zagadnieniu byłaby celową, dowodzi i niżej przedstawiony protokół lekcji pokazowej, w czasie której okazało się, jaką to trudność sprawiało dzieciom określenie różnicy w kształcie nasienia jabłoni i fasoli. Jeśli mimo tego postanowiłem zapoznać dzieci z budową nasienia, a tem samem wybrałem temat należący, mojem zdaniem, do najtrudniejszych w kursie nauki przyrody w klasie pierwszej, to uczyniłem to rozmyślnie, chcąc pokazać, że i tak trudny temat da się przerobić z dziećmi w sposób prosty, a rezultat może być zgodny z pojęciami naukowemi o budowie nasienia.

W przeprowadzeniu tego planu pomocne były nasiona jabłoni i fasoli, a tej ostatniej w trojakiej postaci: a) suche a więc normalne, b) dzień przedtem namoczone w wodzie, rozdane dzieciom przed rozpoczęciem lekcji i c) nasiona fasoli kiełkujące, wyhodowane w przeciągu dwóch tygodni w atmosferze wilgotnej pod kloszem szklanym na mokrej bibule i w stanie rozwoju przyniesione do klasy. Motywy użycia aż tylu pomocy podane są w uwagach końcowych. W tem miejscu jednakże muszę podkreślić, że celem lekcji pokazowej było poznanie budowy nasienia i to budowy nasienia fasoli, a nie rozwój tej rośliny z nasienia. Podkreślam to ograniczenie tematu dlatego, że możnaby w związku z użyciem kiełkujących nasion fasoli przypuścić, że i rozwój nasienia, a przynajmniej wytłumaczenie znaczenia poszczególnych jego części, było treścią lekcji. Zupełnie zrozumiałą jest rzeczą, że w czasie badania nasienia, nasunąć się mogą problemy związane z funkcją poszczególnych jego części. Na te postanowiłem jednakże przygodnie tylko zwracać uwagę, pomijając n. p. w zupełności znaczenie liścieni. Znaczenie liścieni nasienia fasoli uwypukla się dopiero w czasie dłuższej obserwacji nasion kiełkujących, a więc w czasie ich hodowli, co ma być, zgodnie z resztą z programem, tematem na wiosnę.

Po ustaleniu w ten sposób celu lekcji, wybrałem metodę, jaka siłą rzeczy sama się narzuciła, t. j. heurezę w połączeniu z samodzielną pracą ucznia, polegającą na badaniu i rysowaniu przedmiotu badanego. Ze względu na wiek dzieci i płynące stąd niewyrobienie w obserwacji, unikałem pytań o obszernym, zakresie t. zw. dyskusyjnych, jakkolwiek wartości ich należycie oceniam i rozumiem. Schemat lekcji normalny, znany z rozmaitych metodyk nauk przyrodniczych, prawie zgodny ze schematem B. Dyakowskiego, podanym w zarysie metodyki niższego kursu nauki o przyrodzie 1923, str. 54 [1]), dlatego uzasadnianie zastosowania go w mojej lekcji byłoby bezcelowe. Stąd też i w mojej lekcji wyróżnić można nawiązanie, oparte na powtórzeniu nauki o poznanych poprzednio owocach, część lekcji nową, obejmującą obserwację, rysunek z jego poprawą i pogadankę heurystyczną na temat badanego przedmiotu, a wreszcie syntezę przerobionego materjału.

Przechodząc do podania protokołu, zaznaczam, że spisałem go bezpośrednio po lekcji, zachowując wierność pytań i odpowiedzi.

---

[1]) Tamże przegląd literatury metodycznej, dotyczącej nauki o przyrodzie, str. 94.

Treść lekcji: Budowa nasienia fasoli.

Pomoce: Suche i napęczniałe we wodzie nasiona fasoli, suche nasiona jabłoni i kiełkujące nasiona fasoli, rozdane w ciągu lekcji.

I. Nawiązanie.

N. Usiąść i wyjąć na ławkę nasiona fasoli. *(Podczas gdy uczniowie zajęci są wykonaniem polecenia, notuję w dzienniku klasowym materjał, który mam zamiar przerobić).*

N. Skąd wzięte są te nasiona fasoli?

U. Nasiona te pochodzą z owocu fasoli.

N. Z jakich części składa się owoc fasoli?

U. Owoc fasoli składa się z suchej owocni dwułupinowej i kilku nasion przyrośniętych znaczkami do szwu.

N. Jakie poznałeś jeszcze owoce suche?

U. Poznałem nadto suchy owoc leszczyny, który nazwaliśmy orzechem.

N. Czy wszystkie owoce mają owocnię suchą?

U. Są owoce, które nie mają owocnię suchą.

N. Powiedziałeś źle po polsku. Popraw błąd!

U. Są owoce, które nie mają owocnię suchą.

N. Poprawi go sąsiad.

U. Są owoce, które nie mają owocni suchej.

N. Powtórz więc teraz poprawnie.

U. Są owoce, które nie mają owocni suchej.

N. Jakie poznałeś owoce u innej owocni?

U. Poznałem owoce: jabłko, śliwkę i pomidora.

N. Jak podzieliliśmy te owoce?

U. Owoce te podzieliliśmy na pestkowce i mięsiste.

N. Wszystkie te owoce są mięsiste i właśnie pytam cię, jak podzieliliśmy te owoce mięsiste.

U. Podzieliliśmy je na pestkowce i jagody.

N. Z czego składa się pestkowiec?

U. Pestkowiec składa się ze skórki, miąszu i pestki.

N. Co znajduje się w pestce?

U. W pestce znajduje się nasienie.

N. Z czego więc składa się pestkowiec?

U. Ze skórki, miąszu, pestki i nasienia.

N. Z czego składa się jagoda?
U. Jagoda składa się ze skórki, miąszu i nasion pogrążonych w miąszu.
N. Które z poznanych owoców zaliczyliśmy do pestkowców?
U. Jabłko i śliwkę.
N. Daj jeszcze raz odpowiedź, ale pełnem zdaniem.
U. Do pestkowców zaliczyliśmy jabłko i śliwkę [1]).
N. A które owoce zaliczyliśmy do jagód?
U. Do jagód należą pomidory.
N. Z jakich części składa się każdy owoc, tak suchy jak i mięsisty?
U. Każdy owoc składa się z owocni i nasion.

II. Nowa lekcja.

N. Czy poznaliśmy już budowę nasienia?
U. Nie poznaliśmy jeszcze budowy nasienia.
N. Spróbujemy dzisiaj, może nam się to uda. *(Podanie celu lekcji).* Połóżcie obok siebie suche nasiona fasoli i jabłoni i zastanówcie się, czem się one różnią od siebie. *(Po chwili):* Jaką znalazłeś różnicę?
U. Zobaczyłem, że nasienie fasoli jest duże, a jabłoni małe.
N. Czy nie ma innej różnicy?
U. Nasienie fasoli ma barwę białą, a jabłoni szarą.
(Było to nasienie wysuszone i skórkę miało rzeczywiście zeszarzałą bez wybitniejszego zabarwienia tak, że po skontrolowaniu, że nie mam tu do czynienia z niezdolnością wyróżniania barw, odpowiedź przyjąłem).
N. A czy nie ma różnicy w kształcie?
U. Niema różnicy.
N. Może ty zauważyłeś różnicę?
U. ?
N. Skoro nie widzicie różnicy, to wyjmijcie notatki i narysujcie mi oba nasiona obok siebie, uczeń zaś X. narysuje je na tablicy.
(Podczas gdy uczniowie rysują, rozdaję teraz dopiero kiełkujące nasiona fasoli. Tymczasem rysunek na tablicy, a także w zeszytach chłopców został ukończony).
N. Czy rzeczywiście kształt obu nasion jest jednakowy?
U. Nasienie fasoli jest więcej owalne, a nasienie jabłoni zaostrzone.
N. Czy nasienie fasoli z obu stron jest jednakowo silnie wypukłe?
U. Nasienie fasoli z jednej strony jest spłaszczone.

---

[1]) Jabłko należy do tych owoców, które z przyczyn trudno zrozumiałych w różnych pracach, tak autorów polskich, jak i obcych, jest zaliczane do najrozmaitszych kategoryj owoców. Zaliczam je do pestkowców, a opieram się na podstawowej pracy o owocach G. Becka v. Mannagetta, ogłoszonej w Handwörterbuch d. Naturw. 1913. B. IV. str. 378.

N. Z której strony jest znaczek na nasieniu fasoli?

U. Znaczek znajduje się na stronie spłaszczonej.

N. Zapamiętajcie sobie dobrze, z której strony na nasieniu fasoli widoczny jest znaczek. A teraz zwróćcie uwagę na nasienie kiełkujące to, które wam przed chwilą rozdałem. Co z tego nasienia wystaje na zewnątrz?

U. Z tego nasienia wystaje na zewnątrz kiełek.

N. Coby z tego kiełka wyrosło?

U. Wyrósłby z niego korzeń.

N. Jak nazwiemy ten kiełek, skoro z niego wyrasta korzeń?

U. Ten kiełek nazwiemy korzeniem.

N. Z której strony kiełkującego nasienia wyrasta korzeń?

U. Korzeń wyrasta po tej stronie, po której jest znaczek.

N. A teraz weźmiecie do rąk nasienie namoczone w wodzie i zdejmiecie z niego delikatnie skórkę.

(Uczniowie zdejmują skórkę, która z nasion namoczonych schodzi z łatwością. Po skontrolowaniu, czy wszyscy już mają nasiona pozbawione skórki, przeszedłem do normalnego toku lekcji).

N. Co znajdujesz po tej stronie nasienia, gdzie był znaczek?

U. Znalazłem tam coś wystającego.

N. A co znaleźliśmy po tej samej stronie na nasieniu kiełkującem?

U. Po stronie znaczka znaleźliśmy kiełek.

N. Jak nazwaliśmy ten kiełek?

U. Ten kiełek nazwaliśmy korzeniem.

N. Cóż więc może powstać z tej maleńkiej, wystającej części nasienia, namoczonego w wodzie?

U. Powstanie z niej korzeń.

N. Jak możnaby nazwać tę część nasienia?

U. Tę część nasienia nazwiemy nierozwinięty korzeń.

N. Napisz to na tablicy. *(Uczeń pisze).*

U. Na ile wyraźnych części dzieli się obrane przez was ze skórki nasienie?

N. Nasienie dzieli się na dwie połówki.

N. Połówki te nazwiemy „liścienie". (*Słowo to piszę sam na tablicy ponad słowami napisanemi poprzednio przez ucznia*).

N. Jakie poznałeś już części nasienia?

U. Poznałem w nasieniu dwa liścienie i nierozwinięty korzeń.

N. Teraz zdejmiecie skórkę z kiełkującego nasienia i zaglądniecie pomiędzy dwa jego liścienie.

---

[1]) Zamiarem moim było doprowadzenie ucznia do nazwania tej części nasienia korzeniem. Samodzielnym i oryginalnym, a nadto zupełnie słusznym pomysłem dziecka było nazwanie go korzeniem nierozwiniętym.

(Uczniowie czynią to szybko, zgrabnie i z pewną widoczną radością odkrywają oś między niemi. Niektórzy już po zielonawej barwie rozpoznają listki. Przechodzę pomiędzy uczniami, kontrolując postęp pracy).

N. Co znalazłeś między dwoma liścieniami kiełkującego nasienia?

U. Między liścieniami znalazłem listki.

N. Czy to tylko listki?

U. Jest i łodyżka.

N. Jak nazywamy tę część rośliny, która składa się z łodygi i liści?

U. Tę część rośliny nazywamy pędem.

N. A jak nazwiemy to w nasieniu kiełkującem?

U. Także pędem.

N. Powtórz to, ale pełnem zdaniem.

U. Między liścieniami nasienia kiełkującego znajduje się pęd.

N. Zaglądnijmy teraz pomiędzy dwa liścienie nasienia namoczonego. W tym celu oderwiecie delikatnie jeden liścień od drugiego.

(Uczniowie rozrywają liścienie i pokazują, że znaleźli coś między liścieniami, czego na razie nie potrafią nazwać. Kontroluję, czy wszyscy wykonali zadaną pracę).

N. Jak myślicie, co może powstać z tego, cośmy odkryli między liścieniami?

U.1: Powstanie fasola.

U.2: Powstaną listki.

U.3: Powstaną listki i łodyżka.

N. Jak więc nazwać tę część nasienia?

U. Tę część nasienia nazwiemy „nierozwinięty pęd".

N. Napisz to na tablicy (*uczeń pisze*). Jakie poznaliśmy części nasienia?

U. W nasieniu poznaliśmy dwa liścienie, nierozwinięty pęd i nierozwinięty korzeń.

N. Narysujecie teraz w dzienniczkach w powiększeniu ten z dwóch liścieni, na którym widoczny jest pęd i korzeń.

(Tu następuje przez jakiś czas rysowanie z natury w zeszytach. Rysunków osobiście nie poprawiam, wykazuję jedynie błędy w uchwyceniu kształtu korzenia i pędu, jakoteż błędy w proporcji. Po ukończeniu rysunku z wynikiem mniej więcej zadowalniającym i po skontrolowaniu go, nakazuję rysunek na tablicy. Wywołany uczeń rzuca rysunek prawie poprawny, widzę błąd w zbyt niewidocznem oddzieleniu pędu od korzenia i w zbyt szeroko kończącym się korzeniu. Z pomocą dwóch uczniów wywołanych kolejno do tablicy dla poprawy rysunku doprowadzam go do porządku. Jest on w formie mocno niedołężny, ale przecież wystarczający).

N. Z jakich więc części składa się nasienie fasoli?

U. Nasienie fasoli składa się z nierozwiniętego korzenia, z nierozwiniętego pędu i dwóch liścieni.

N. Z czego jeszcze więcej?

U. ?.

N. Zapomniałeś, że te wymienione przez was części nasienia były otoczone.

U. Prawda, te części nasienia otoczone są skórką.

N. Z jakich więc części składa się nasienie?

U. Nasienie składa się ze skórki, dwóch liścieni, nierozwiniętego pędu i nierozwiniętego korzenia.

N. Co powstaje z tych części nasienia, które znajdują się pod skórką?

U.1: Powstaje korzeń i liście.

U.2: Powstają korzeń i łodyga z liśćmi.

U.3: Powstaje korzeń i pęd.

N. Czemże jest korzeń i pęd razem wzięte?

U. Korzeń i pęd tworzą roślinę.

N. Cóż więc powstaje z tych części nasienia, które znajdują się pod skórką?

U. Z tych części nasienia powstaje nowa roślina.

N. Czy w nasieniu zawarte są części tej nowej rośliny?

U. Tak, w nasieniu jest i pęd i korzeń tej nowej rośliny.

N. Czy bardzo duży jest ten pęd i korzeń w nasieniu?

U. Nie, one są bardzo maleńkie.

N. Jak możnaby nazwać to wszystko, co jest pod skórką w nasieniu, a co zamieni się w duży pęd i korzeń rośliny? Kto powie?

(Na całą klasę wyrywa się do odpowiedzi jeden uczeń).

U. To wszystko, co widzimy pod skórką w nasieniu fasoli, nazwiemy zarodkiem.

N. Napiszmy to na tablicy. Co otacza zarodek nasienia?

U. Zarodek nasienia otacza skórka.

N. Z czego więc składa się nasienie fasoli?

U. Nasienie fasoli składa się ze skórki i zarodka.

N. Z czego składa się zarodek nasienia?

U. Zarodek nasienia składa się z dwóch liścieni, nierozwiniętego pędu i nierozwiniętego korzenia.

III. Synteza.

N. Podyktuj to teraz kolegom ale i sam pisz równocześnie.

(Polecenie zostaje wykonane, mażę więc wszystko, co jest napisane na tablicy i każę zamknąć notatki).

N. Z czego składa się nasienie fasoli?

U. Nasienie fasoli składa się ze skórki i zarodka.

N. Z czego składa się zarodek nasienia fasoli?

U. Zarodek nasienia fasoli składa się z nierozwiniętego pędu, z nierozwiniętego korzenia i dwóch liścieni.

N. Co poznałeś dzisiaj?

U. Dzisiaj poznałem budowę nasienia fasoli.

N. Na przyszły raz zdacie mi sprawę z budowy nasienia jabłoni, które zbadacie w domu.

Uwagi końcowe.

W wykonaniu przedstawionej tu lekcji pewne jej momenty muszą być objaśnione. I tak część pierwsza poświęcona była owocom, poznanym poprzednio, ich budowie i pierwszemu zarysowi podziału, jaki przy poznaniu tak skromnej ilości owoców można było wprowadzić. Celem tego nawiązania jest nietylko zebranie ponowne wiadomości o owocach, ale i uświadomienie jeszcze raz uczniowi, że nierozdzielną częścią owocu prócz t. zw. owocni jest nasienie. W nowej części lekcji wymagają omówienia zastosowane pomoce naukowe i metoda prowadzenia rysunku.

Nie ulega wątpliwości, że wystarczającą pomocą w podobnej lekcji byłoby dostarczenie dzieciom nasion fasoli normalnych, a więc suchych, które możnaby było przed lekcją ponacinać, aby ułatwić następnie możność wglądnięcia między liścienie. Wolałem jednakże użyć nasion namoczonych dzień przedtem w wodzie, gdyż z takich nasion zdjęcie skórki, a więc pierwszej zewnętrznej części nasienia, przychodzi z łatwością, a zarodek odsłania się bez uszkodzeń w całości. Użycie takich nasion umożliwia dalej wprowadzenie podziału nasienia na część zewnętrzną „skórkę" i część, pod skórką leżącą, t. j. „zarodek". Nie tak łatwo o to w nasieniu suchem, gdzie zdjęcie skórki jest bardzo trudne i gdzie rozrywanie liścieni prowadzi do łamania pędu, czy korzenia, a często nawet przez wypadnięcie do ich utraty. Konieczną staje się wtedy wymiana materjału, połączona ze stratą czasu i zwolnieniem tempa lekcji. Wkońcu dla zaznaczenia, że nie są to nasiona normalne, rozdałem uczniom i nasiona suche. Użyte zostały ponadto nasiona kiełkujące, ale nie w celu zaznajomienia dzieci z rozwojem nasienia, ale tylko dlatego, że w nasieniu kiełkującem wszystkie części zarodka, jako pochwycone w rozwoju, są znacznie większe i przez analogję z łatwością można je odnaleźć w nasieniu normalnem. Użycie do pomocy nasion kiełkujących umożliwia uczniowi domyślenie się przeznaczenia pędu i korzenia zarodka a to prowadzi do samodzielnego ich nazwania. Używając jedynie nasion namoczonych w wodzie, zmuszony byłbym do nazwania wszystkich części zarodka i do podania przyczyny wprowadzenia takich, a nie innych nazw. Z lekcji wynika, że koniecznem z mojej strony było podanie nazwy „liścienie"; ale czyż była możność uniknięcia tego? Mimochodem wprowadziłem w lekcję porównanie nasienia jabłoni i fasoli. Chodziło mi w tym wypadku jedynie o zwrócenie uwagi uczniom na stronę wypukłą i spłaszczoną nasienia fasoli i na umieszczenie t. zw. znaczka po stronie spła-

szczonej. Zapamiętanie sobie położenia znaczka na nasieniu fasoli, miało ułatwić znalezienie korzenia zarodka, znajdującego się w jego pobliżu.

Przechodząc do części rysunkowej lekcji, pomijam celowość wprowadzenia w jej tok rysunku, ponieważ w nauce przyrodoznawstwa jest on od dawna uznany i stosowany. Pragnę jedynie usprawiedliwić sposób postępowania. W czasie lekcji posługiwali się uczniowie rysunkiem, najpierw w zeszytach, a potem na tablicy, w obu wypadkach pod moją kontrolą. Kontrola ta polegała jednakże tylko na wykazywaniu błędów i żądaniu ich poprawy, a nie na własnoręcznem poprawianiu niedołężnych rysunków.

Rozmyślnie również wstrzymałem się od wykonania rysunku na tablicy, który, nie ulęga wątpliwości, wyglądałby wtedy znacznie poprawniej. Ten właśnie sposób rozwiązania kwestji rysunkowej nasunąć musi czytelnikom — podobnie jak nasunął słuchaczom — pewne refleksje na temat rysowania w szkole, a ponieważ więcej, jak się zdaje, ma zwolenników wśród nauczycieli przekonanie, że rysunek na tablicy powinien być wykonany ręką nauczyciela, a nie ucznia, pragnę uzasadnić swoje stanowisko.

Nie jestem przeciwnikiem rysunku, wykonywanego przez nauczyciela, zwłaszcza wtedy, gdy rysunek jest trudniejszy i powołanie dzieci do jego wykowania nie rokuje żadnych możliwych nadziei. Jest on również konieczny w pierwszych tygodniach nauki, aby dać dzieciom przykład, czego się po ich pracy spodziewał nauczyciel, kiedy zażądał wykonania rysunku; ma im dać również wyobrażenie, jak rysunek konturowy, bo takie w nauce przyrody stosujemy, wygląda w wykonaniu zupełnie poprawnem. Jeśli jednakże przystępujemy do wykonania rysunku już po narysowaniu go z natury w notatkach, jeżeliśmy rysunki te przeglądnęli i porobili uwagi krytyczne, jeżeli wreszcie nie jest to pierwszy miesiąc nauki i uczniowie mieli sposobność próbowania swych sił w rysunku na tablicy, wtedy możemy się spodziewać, że powołanie ucznia do pracy nie zawiedzie. Zupełnie zrozumiałą jest rzeczą, że rysunek; wykonany przez dziecko, będzie w formie niedołężny, ale będzie wykonany własnemi siłami. Nie będzie to rysunek na pokaz, ale lekcja — mimo, że będzie miała niepokazowy rysunek — pokazową przez to być nie przestanie. Osobiście będziemy czuli to zewnętrzne zadowolenie, że zrobiliśmy, co było można, aby lekcja była rzeczywiście chwilą pracy dziecka. A zdaje mi się, że nie wystarcza mówić o szkole pracy, ale o ile możności starać się o nią. Jeżeli postulatem dzisiejszych prądów w nauczaniu jest uczynić z nauczyciela jedynie kierownika pracy dziecka i jeżeli postulat ten jest dla nas ideałem, to powinniśmy naszą pracę twórczą w czasie lekcji szkolnej ograniczać. To skłoniło mnie do zastosowania takiej właśnie metody w rysunku. Pragnieniem mojem było dać obraz samodzielnej pracy ucznia w czasie lekcji przyrody.

Czcionkami drukarni „Szkolnicy“ w Krakowie, ul. Grzegórzecka 30.